

*Plangebied afgebeeld op de
veldminuut 1830-1850.*

Schijf
Hoeksestraat
(Gemeente Rucphen)

*Een bureauonderzoek en
verkennend booronderzoek*

ArGeoBoor rapport 1311
versie: definitief
auteurs: L.C. Nijdam
(senior prospector)
2^e lezer: E. Brouwer
(senior KNA-archeoloog)

paraaf voor vrijgave (L.C. Nijdam)
datum: 8 oktober 2010

Opdrachtgever: Agel adviseurs

ISSN: 2351-9975

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting.....	3
1 Inleiding	4
1.1 Kader	4
1.2 Doel en Vraagstelling.....	4
1.3 Administratieve data	5
2 Gegevens plangebied	5
2.1 Beschrijving plangebied.....	5
2.2 Voorziene ontwikkeling.....	6
3 Bureauonderzoek	7
3.1 Methode	7
3.2 Aardkundige gegevens	7
3.3 Historische situatie	11
3.4 Bekende archeologische waarden en vondsten.....	13
4 Archeologische verwachting	16
5 Archeologisch booronderzoek	17
5.1 Methode	17
5.2 Resultaten en interpretatie	17
6 Conclusies.....	19
7 Aanbeveling.....	20
Literatuur.....	21
Bronnen Geraadpleegde Kaarten.....	21
Bijlage 1. Boorstaten	

Samenvatting

In opdracht van Agel adviseurs heeft ArGeoBoor een archeologisch bureau- en verkennend booronderzoek uitgevoerd op twee percelen aan het Hoeksestraat te Schijf (Gemeente Rucphen). In de toekomst is op beide percelen de bouw van een woning voorzien. Het plangebied heeft een totale oppervlakte van ruim 1 ha (0,35 ha en 0,65 ha). Bij de toekomstige nieuwbouw, die door bestemmingsplanwijziging mogelijk wordt gemaakt, bestaat de kans dat de bodem wordt geroerd op plaatsen waar dit nog niet eerder gebeurd is. Eventuele archeologische waarden kunnen hierbij verstoord worden. Uit de archeologische beleidskaart van de Gemeente Rucphen blijkt dat het plangebied ligt in een gebied met een hoge archeologische verwachting en dat archeologisch onderzoek noodzakelijk is.

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat er een hoge kans is op het aantreffen van archeologische resten uit de steentijd en de periode late middeleeuwen (vanaf 1350) - nieuwe tijd. Eventuele resten worden verwacht in de top van het pleistoceen onder een hoge zwarte enkeerdgrond.

Uit het booronderzoek is gebleken dat de diepte van bodemverstoring sterk varieert binnen het plangebied. Er zijn geen restanten van podzolgronden meer aanwezig. Eventuele E-, en B-horizonten zijn opgenomen in de bouwvoor of in geroerde lagen daaronder. De kans op het aantreffen van sporen van vindplaatsen uit de steentijd wordt daarmee klein geacht. Op basis van oude kaarten worden nog wel archeologische resten verwacht uit de 18^e en 19^e eeuw in de zuidoosthoek van het plangebied. Verwacht wordt dat door het gebruik van de grond als kuilopslag en als boomkwekerij de bodem en daarin eventuele archeologische resten sterk heeft aangetast. Er worden geen behoudenswaardige archeologische resten in het plangebied verwacht.

Geadviseerd wordt om het plangebied vrij te geven voor de voorziene ontwikkelingen.

Ondanks dat het onderzoek zorgvuldig is uitgevoerd kan op basis van de aard van de onderzoeksmethode niet worden uitgesloten dat tijdens graafwerkzaamheden alsnog archeologisch resten worden aangetroffen. ArGeoBoor wijst erop dat men bij bodem verstorende activiteiten verplicht is om eventuele vondsten en grondsporen te melden bij de Minister van OCW conform artikel 53 van de Monumentenwet uit 1988. In dit geval wordt aangeraden om contact op te nemen met de Gemeente Rucphen.

De AWN werkgroep uit Schijf heeft interesse om toekomstige graafwerkzaamheden te volgen. Gevraagd wordt om als de graafwerkzaamheden aanvangen contact met op te nemen met dhr. Toon Naenen.

1 Inleiding

1.1 *Kader*

In opdracht van Agel adviseurs heeft ArGeoBoor een archeologisch bureau- en verkennend booronderzoek uitgevoerd op twee percelen aan het Hoeksestraat te Schijf (Gemeente Rucphen). In de toekomst is op beide percelen de bouw van een woning voorzien. Het plangebied heeft een totale oppervlakte van ruim 1 ha (0,35 ha en 0,65 ha). Bij de toekomstige nieuwbouw, die door een bestemmingsplanwijziging mogelijk wordt gemaakt, bestaat de kans dat de bodem wordt geroerd op plaatsen waar dit nog niet eerder gebeurd is. Eventuele archeologische waarden kunnen hierbij verstoord worden. Uit de archeologische beleidskaart van de Gemeente Rucphen blijkt dat het plangebied ligt in een gebied met een hoge archeologische verwachting en dat archeologisch onderzoek noodzakelijk is.

1.2 *Doel en Vraagstelling*

De doelstelling van het bureauonderzoek is het formuleren van een archeologische verwachting voor het plangebied op basis van bekende aardkundige, historische en archeologische gegevens. Het doel van het booronderzoek is het vaststellen van de bodemopbouw om een uitspraak te kunnen doen over de aan-of afwezigheid van archeologische niveaus en mogelijk verstoringen binnen het plangebied. Het booronderzoek toetst de uitkomsten van het bureauonderzoek waarbij kansrijke zones worden geselecteerd voor vervolgonderzoek en kansarme zones worden uitgesloten van vervolgonderzoek. De volgende vragen staan bij het onderzoek centraal:

- Wat zijn de aardkundige kenmerken van het (historische) landschap waarin het plangebied ligt?
- Zijn er archeologische waarden te verwachten in het plangebied en op welke diepte?
- Zo ja: wat is de aard en diepteligging van eventueel aanwezige archeologische resten?
- In hoeverre worden eventueel aanwezige archeologische waarden bedreigd door de voorgenomen graafwerkzaamheden?
- Is een archeologisch vervolgonderzoek nodig, -en zo ja, welk type onderzoek?

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.3.¹

¹ Centraal College van Deskundigen Archeologie 2013

1.3 Administratieve data

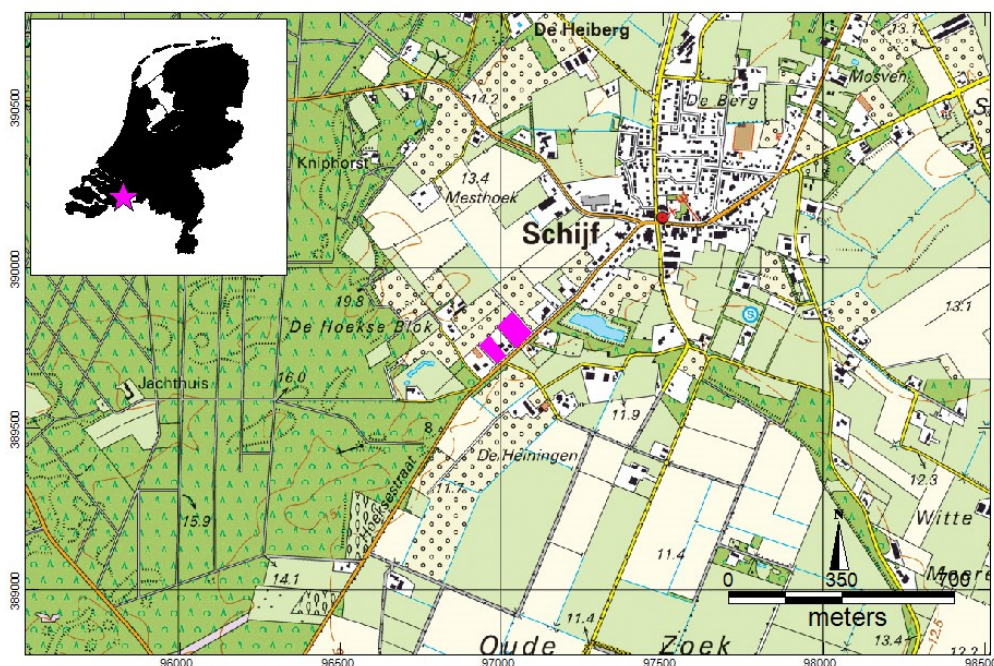
Adres:	Hoeksestraat
Toponiem:	Hoeksestraat
Kadastrale nrs.	Rucphen sectie Q, nrs 701, 702 en 703 (deels)
Provincie:	Noord-Brabant
Gemeente:	Rucphen
Opdrachtgever:	Agel adviseurs
bevoegd gezag:	Gemeente Rucphen
Deskundig bevoegde overheid	Regio West-Brabant mevrouw drs. L. Weterings-Korthorst postbus 503 4870 AM Etten-Leur Tel: 076-5027229 e-mail: leonie.weterings@west-brabant.eu
Coördinaten:	96.926/389.762 97.035/389.862 97.093/389.797 96.983/389.699
Oppervlakte:	Circa 1 ha (0,35 ha + 0,65 ha)
Kaartblad:	49F
Onderzoekmeldingsnummer:	63077
Onderzoeknr.	50999

2 Gegevens plangebied

2.1 Beschrijving plangebied

De Hoeksestraat ligt ten zuidoosten op de rand van de bebouwde kom van het dorp Schijf. De Hoeksestraat loopt naar het zuidwesten richting het dorpje Langeschouw (zie afbeelding 1). De te onderzoeken percelen bevinden zich ten noordoosten en zuidwesten van het perceel Hoeksestraat nr. 18 (zie afbeelding 2). Het zuidwestelijk gelegen perceel heeft een oppervlakte van circa 3.500 m² en het noordoostelijk perceel heeft een oppervlakte van circa 6.500 m². Beide percelen zijn in gebruik voor het kweken van bomen. Uit gegevens van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN-2) blijkt dat het maaiveld van het plangebied ligt tussen 13,2 + NAP (oostpunt) en circa 14,4 m +NAP in de westzijde.²

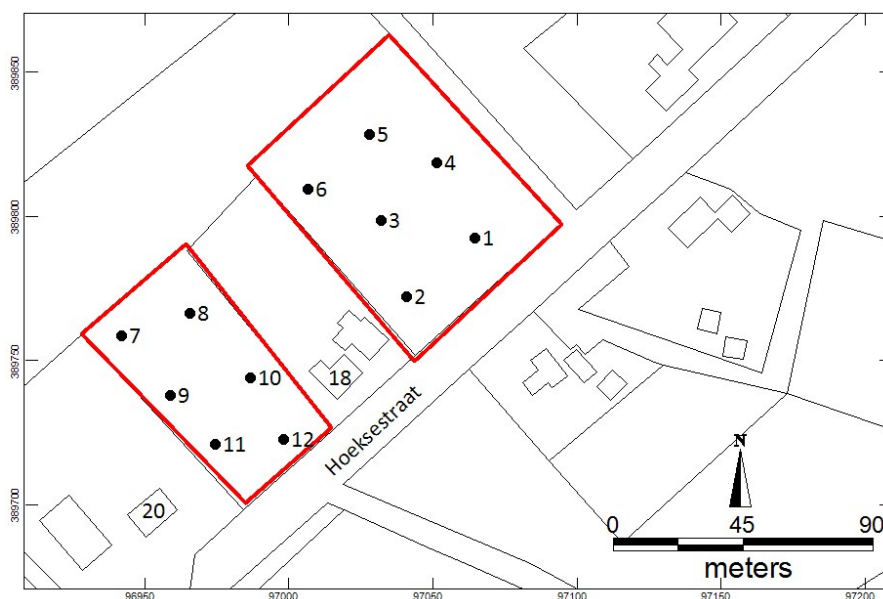
² Actueel Hoogtebestand Nederland 2007-2012

Afbeelding 1. Ligging van het plangebied(paars) op een topografische kaart.³

2.2 Voorziene ontwikkeling

Binnen de kavels is op termijn de bouw van woningen voorzien. Ten behoeve hiervan dient de bestemming te worden gewijzigd. De exacte indeling, de bouwlocaties en ook de bodemingrepen zijn nog onbekend. Het betreffen reguliere bodemingrepen bij de bouw van de woningen. Waarschijnlijk kan gefundeerd worden op staal. Normaliter worden daarbij sleuven tot op de C-horizont gegraven met een breedte van 60-70 cm tot ongeveer 1,0 m diep. Dit is nodig bij zowel de buitenmuren als bij dragende binnenmuren. Nog niet bekend is of er kruipruimten of kelders onder de woningen komen.

Afbeelding 2. Detail van het plangebied met boorpunten.

³ Kadaster 2012

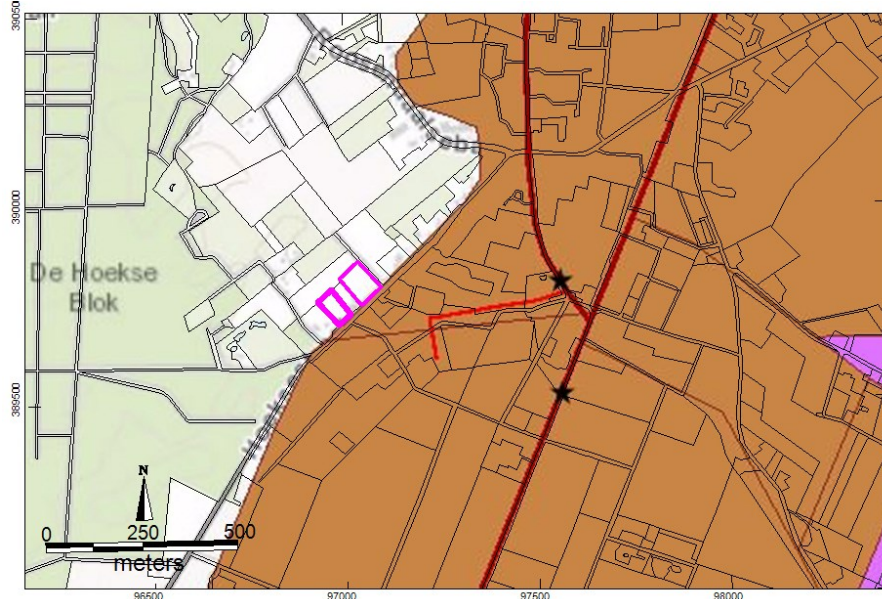
3 Bureauonderzoek

3.1 Methode

Bij het bureauonderzoek zijn bekende gegevens bestudeerd om te komen tot een archeologische verwachting. De geraadpleegde bronnen zijn opgenomen in de literatuurlijst.

3.2 Aardkundige gegevens

Het landschap ter plaatse is gevormd in dekzandafzettingen behorende tot het Laagpakket van Wierden, mogelijk afgedekt met een laag stuifzand behorende tot het Laagpakket van Kootwijk (Formatie van Boxtel). Dieper komen eolische en fluviatiele afzettingen van de Formatie van Stramproy voor.⁴ Het Laagpakket van Wierden is afgezet in de laatste ijstijd, het Weichselien. Aan het eind van deze ijstijd werd het warmer, hoewel de koude in een aantal perioden terugkwam onder andere in het Allerød-interstadiaal. Vanaf circa 11.500 BP. (Before Present) werd door een warmer en een vochtiger klimaat de ondergrond vastgelegd door vegetatie en kwam bodemvorming op gang. In de loop van het Holocene werd het nog natter en ontstonden uitgebreide veengebieden. Uit onderzoek van verkavelingspatronen, de (in het verleden) aanwezige turftransportkanalen, etc., naar de maximale veenuitbreiding in westelijk Brabant, is gebleken dat het plangebied op de grens lag van een uitgestrekt, thans volledig ontgonnen, veengebied.⁵

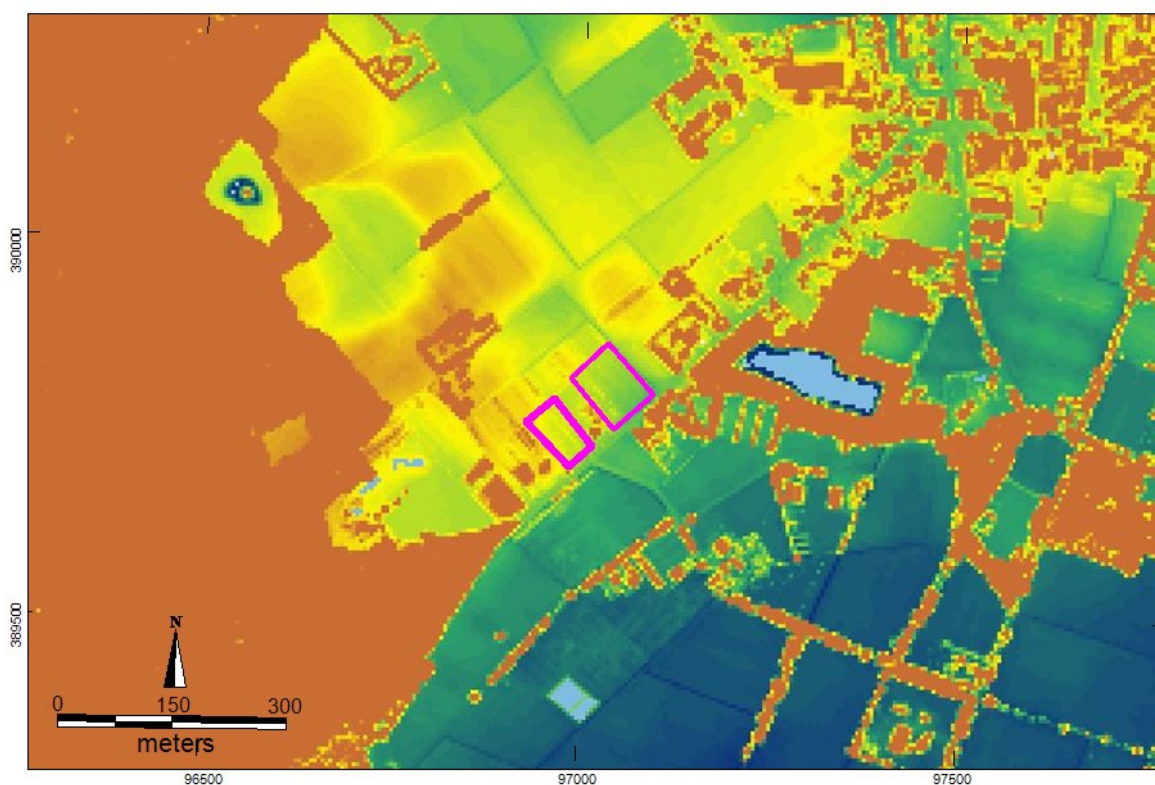
Afbeelding 3. Plangebied op de kaart met gegevens van de turfdatabank voornamelijk op basis van de studie van dhr. Leenders.⁶

Wanneer en hoelang het gebied precies bedekt is geweest met veen is niet bekend. Het gebied is waarschijnlijk in de late middeleeuwen of in het begin van de nieuwe tijd ontgonnen en in gebruik genomen.

⁴ De Mulder 2003

⁵ Leenders 1988/2013

⁶ Leenders 1989/2013 kaart geraadpleegd op gisgeoloket.provant.be

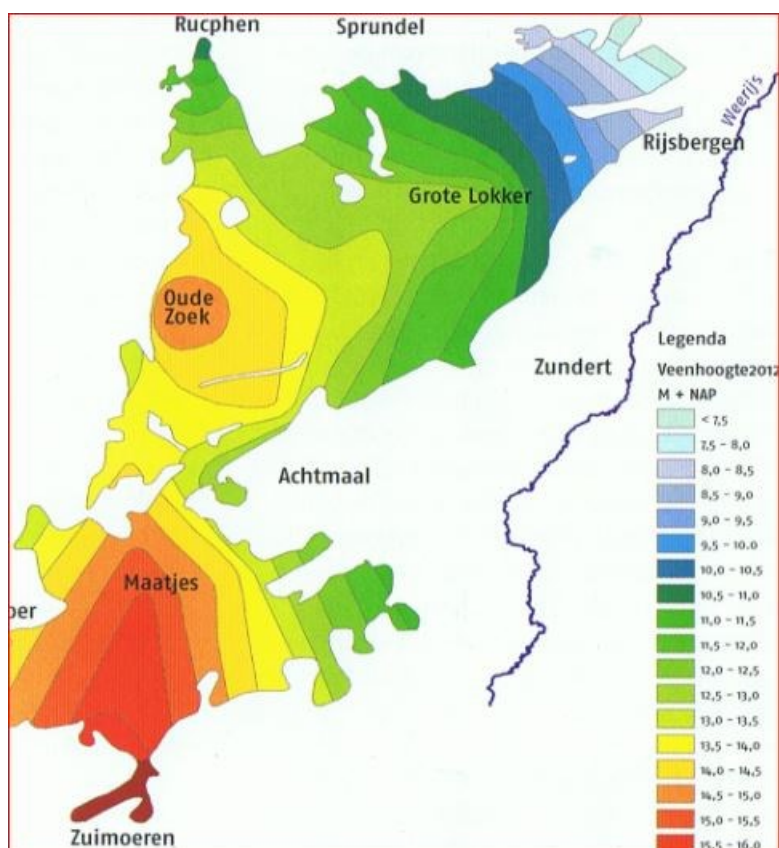

Afbeelding 4: Plangebied (paars) op een hoogtekaart.⁷

Op een hoogtekaart van gegevens uit het Actueel Hoogtebestand Nederland is te zien dat het plangebied is gelegen op de overgang van hogere gronden in het noordwesten en lagere gronden behorende bij een grote laagte, genaamde De “Oude Zoek” in het zuidwesten. Het plangebied ligt op circa 13,5 m +NAP en het centrum van De Oude Zoek ligt tegenwoordig rond 11 m + NAP (zie afbeelding 4. Deze huidige laagte wordt door Leenders gezien als een centrum van een voormalige hoogveenbult. De hoogte van deze veenbult is gereconstrueerd tot circa 14,5-15,0 m + NAP (zie afbeelding 5).⁸ Dit zou betekenen dat de veenbult boven het plangebied uitstak.

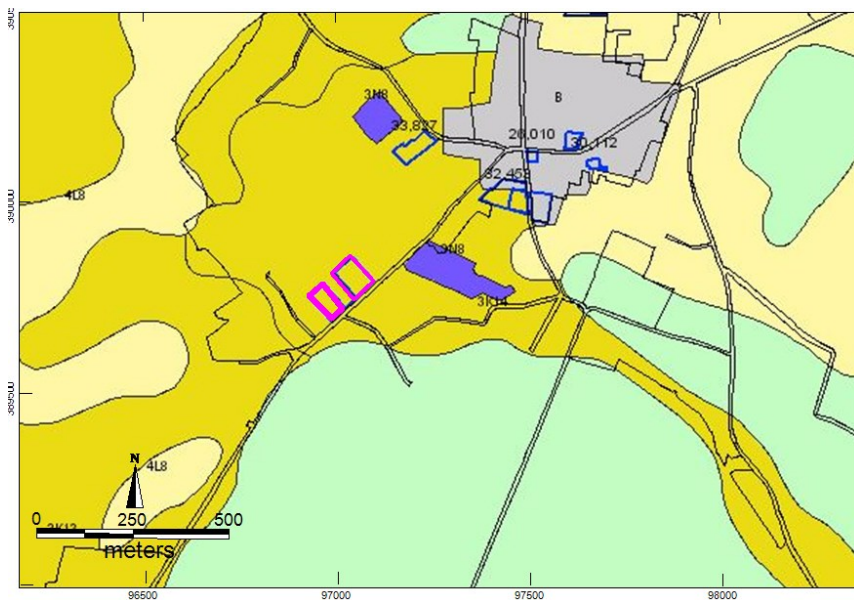
⁷ IDDS 2011, hoogtekaart

⁸ Leenders 1989/2013

Afbeelding 5. Reconstructie van de veenhoogte ten oosten van het plangebied.⁹ Vergelijk met

Op de geomorfologische kaart is het plangebied gekarteerd als dekzandrug met- of zonder oud bouwlanddek. In het oosten komen landduinen voor. De laagte van de Oude Zoek is gekarteerd als terrasafzettingen.¹⁰

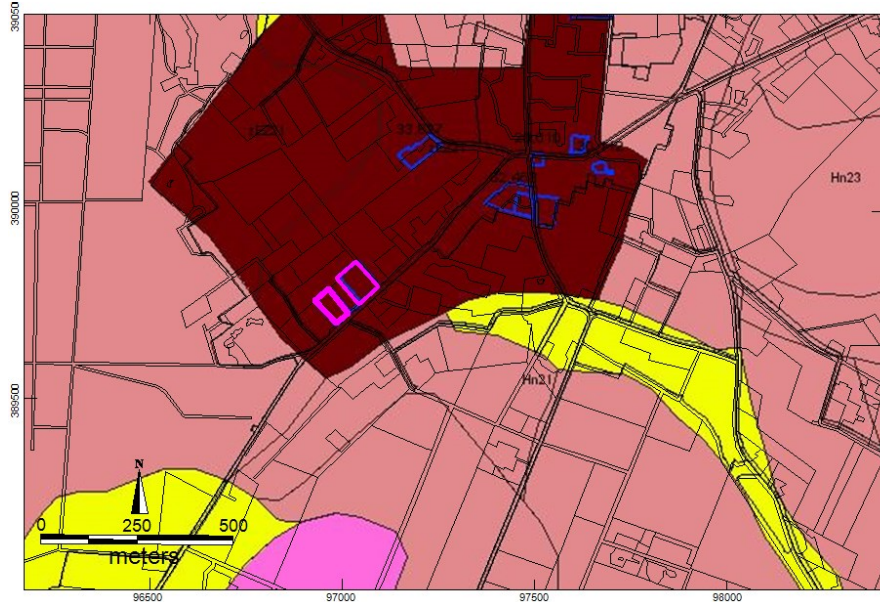

Afbeelding 6. Plangebied op een uitsnede van de geomorfologische kaart. (donkergeel=dekzandrug; lichtgeel= lage landduin; licht groen= terrasafzettingen).

⁹ Leenders 1989/2013 Kaart 13

¹⁰ Alterra 2003

Op de bodemkaart is het gebied gekarteerd als hoge zwarte enkeerdgrond bestaande uit leemarm en zwak lemig fijn zand (code zEZ21-VII).¹¹ Enkeergronden zijn gronden die ten behoeve van de landbouw, soms al vanaf de middeleeuwen tot ver in de nieuwe tijd zijn opgehoogd met plaggen en/of mest uit potstallen en/of met heideplaggen.¹² De 'VII' betekent dat gemiddeld genomen het grondwater zich op grotere diepte onder het maaiveld bevindt.

Afbeelding 7. Bodemkaart van het plangebied.¹³

In het overgrote deel van het gebied komen veldpodzolgronden voor (code Hn 21; donkerroze op afbeelding 7). Grenzend aan het gebied met hoge enkeerdgronden komen, ten noorden en oosten van Schijf, nog stroken met laarpodzolgronden voor (code Hn23). Deze kunnen gezien worden als nog niet tot hoge enkeerdgronden ontwikkelde akkers.

De gele gebieden zijn vlakvaaggronden, dat duidt op weinig bodemvorming. Dit kunnen stuifzanden zijn van na de veenontginning.¹⁴

De heer Leenders heeft uitgebreid studie verricht naar de verdwenen venen in west-Brabant. Hieronder een citaat uit een samenvatting van zijn proefschrift:

"Op het Hoge bepaalde de tijdspanne tussen het einde van de turfgraverij op een bepaalde plek en het begin van de agrarische ontginning ervan hoofdzakelijk hoeveel sporen uit de turfgraverstijd er in het agrarische landschap bewaard bleven. In vroeg agrarisch ontgonnen gebieden zijn nog dertiende-eeuwse sporen te herkennen te midden van het daarin gepenetreerde Kempische landschap. In de vroeg twintigste-eeuwse ontginningen is daarentegen zelden nog iets te zien uit deze periode.

Op het Hoge stofzuigerden de boeren zorgvuldig de kruimels op, die de grote ondernemingen hadden laten liggen. De tijd deed de rest. Een eens imposante en commercieel zeer interessante veenlaag kon aldus vrijwel geheel verdwijnen. Afgezien van enkele rest-veentjes geldt daarom: "Er is geen moer meer te zien !" ¹⁵

¹¹ Alterra 1965-1995

¹² Boerma 1992

¹³ Alterra 1965-1995

¹⁴ Leenders 1989/2013

¹⁵ Leenders 1989 (opnieuw uitgegeven in 2013)

Met dit citaat wordt het duidelijk dat het goed mogelijk is dat ook binnen het plangebied een ‘dunne’ veenlaag aanwezig was. Waarschijnlijk is deze vrij vlot verdwenen door oxidatie en/of landbouwactiviteiten. Verder van belang is de volgende zinsnede: In 1556 verkocht Prins Willem van Oranje, heer van Breda, 50 bunder (65 hectare) moer tussen de Oude Zoek en Hulsdonk te Zundert.¹⁶ Allicht zegt dit ook iets over de periode wanneer de turfwinning in de Oude Zoek zelf heeft plaatsgevonden. Dit zegt niet direct iets over de ontginningstijd ter plaats, maar allicht wel iets over de ouderdom van eventuele sporen van de veenwinning.

3.3 *Historische situatie*

De plaatsnaam Schijf komt voor in de geschriften vanaf 1422. (Swarte Scyve; 1424-1425). De termen zwart en wit komen in de naamgeving vooral voor in turfwinningengebieden en houden dan verband met de kwaliteit van de gewonnen turf. Dit strookt met de ligging van Schijf aan een voormalige turfvaart in een oud veengebied.¹⁷ Op het voorblad is een overzichtskaart uit de periode 1830-1850 opgenomen.¹⁸ De vermoedelijke geringe veenbedekking in het plangebied maakte het gebied geschikt voor een vlotte ontginning in de periode dat grond nodig was vanaf de late middeleeuwen. Wanneer de ontginning van het gebied heeft plaatsgevonden is lastig te zeggen. Het kaartbeeld uit de periode 1830-1850 laat een blokvormige verkaveling zien met daarbinnen langwerpige percelen. Het geheel doet wat slordig aan en lijkt een spontane ontginning te zijn en geen van bovenaf gecoördineerde ontginning. Spontane ontginningen hebben door de tijd heen eenzelfde karakter en uiterlijk gehad waardoor deze moeilijk te dateren zijn.¹⁹ Het geheel heeft de kenmerken van een heiningen-, of kampenlandschap (kleine kavels, omringd door hagen). Open akkercomplexen ontbreken in de omgeving van Schijf. Vroeg- en vol-middeleeuwse bewoning wordt vaak gekoppeld aan de open akkercomplexen, maar er is nog onvoldoende bewijs voor deze stelling.²⁰ Het voorkomen van de naam Schijf in geschriften vanaf 1422 plaatst de ontginningen in het gebied in de laatste gedeelte van de late middeleeuwen, vooralsnog wordt uitgegaan van een ontginning na 1350.

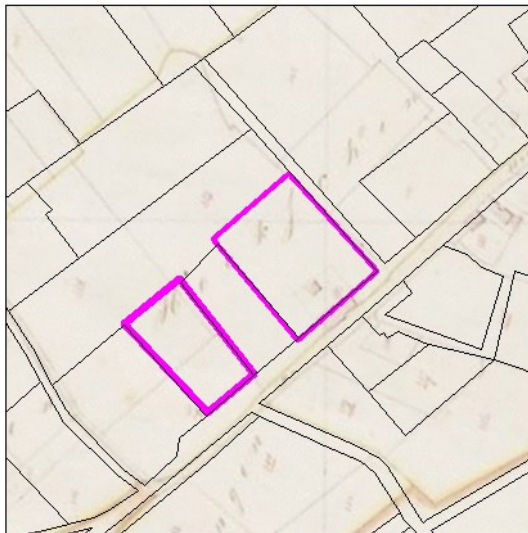
¹⁶ Leenders 1989/2013

¹⁷ Van Berkel en Samplonius 2006

¹⁸ Bureau voor Militaire Verkenningen 1830-1850

¹⁹ Leenders 1996

²⁰ Leenders 1996.

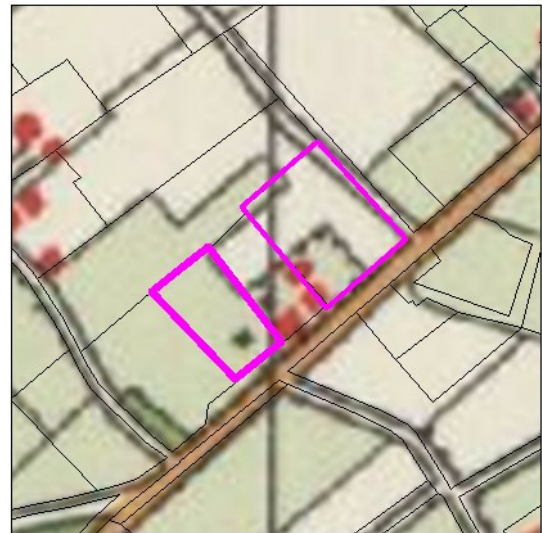
1811-1832

1909

1948

1968

Afbeelding 8. Plangebied op uitsneden van enkele oude kaarten.²¹ Op het kaartje 1811-1832 zijn twee gebouwen aanwezig in en op de zuidgrens van het plangebied (zie ook afbeelding 12).

Kaarten uit het begin van de 19^e eeuw laten een beeld zien van vierkante- en rechthoekige percelen met verspreid voorkomende huizen. Bebouwing vindt aan de weg plaats en verschuift van het noordoosten in 1811-1832 – 1909 naar het zuidwesten in 1948. Momenteel is er geen bebouwing binnen de plangebied aanwezig, wel op het perceel ertussen.

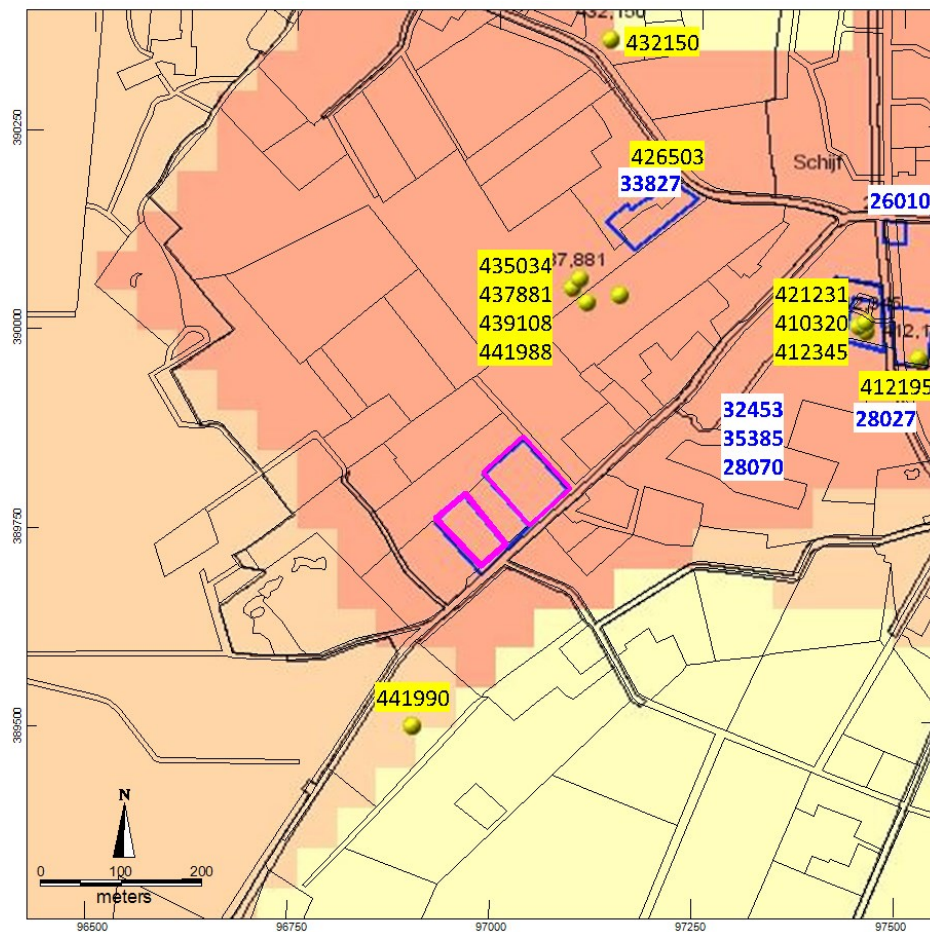
²¹ Kadaster 1811-1832, Bureau voor Militaire Verkenningen 1909; Kadaster 1948 en 1968

3.4 Bekende archeologische waarden en vondsten

De hieronder vermelde gegevens zijn uit het Archeologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE).²² De gegevens zijn weergegeven in afbeelding 9. Voor de archeologische verwachting zijn vooral de vondsten rond de kern Schijf van belang. Ten noorden, westen en zuiden zijn nog geen onderzoeken in de nabijheid van het plangebied uitgevoerd en zijn ook geen waarnemingen bekend. Gekozen is om de onderzoeken binnen een straal van 600 meter te bestuderen. Verwacht wordt dat dit voldoende informatie oplevert als input voor de archeologische verwachting.

Archeologische Monumentenkaart (AMK)

In de omgeving van het plangebied zijn geen AMK-terreinen aanwezig.

Afbeelding 9. Waarnemingen en onderzoeksmeldingen nabij het plangebied (paars).

Waarnemingen:

Op circa 200 meter ten zuiden van het plangebied is bij een niet-archeologische kartering een vuursteensite gevonden. Hierbij zijn een achttal artefacten verzameld, die door vuursteenspecialist P. Dijkstra zijn gedetermineerd in de periode laat-paleolithicum t/m neolithicum (waarneming 441990). De locatie ligt op de overgang van hoge naar lage gronden. Op 150 meter ten noordoosten van het plangebied zijn bij een veldkartering in ieder geval drie vondsten uit het laat-paleolithicum (Federmesser/Tjonger groep) gedaan (waarneming

²² Archis 2012

435034). Waarnemingen 437881, 439108 en 441988 zijn diverse vuursteen artefacten uit deze periode, met opvallend veel laat-paleolithisch materiaal daarbij.

Waarneming 432150 is vooralsnog gedateerd als een artefact uit het midden-paleolithicum (30.000-35.000 ¹⁴C jaren voor heden. Waarnemingen uit deze periode gelden als uitermate zeldzaam.

Waarneming 426503 betreft de vondst van roodbakkerend geglaazuurd aardewerk op 80 cm –mv. De bodem is hier geroerd tot 180 cm –mv. In het westelijk deel van het perceel lijkt de bodem nog intact (onderzoeksmelding 33827).

Waarneming 421231 betreft talrijke vondsten die gedaan zijn bij een opgraving. De vondsten dateren met name uit de periode late middeleeuwen /nieuwe tijd (1250-1900). Er zijn ook vuurstenen afslagen en een vuurstenen werktuigje aangetroffen. Bij het voorafgaand proefsleufonderzoek is melding gemaakt van de vondst van een gracht (turfvaart) en een huisplattegrond (1250-1650) waarneming 412345.

Waarneming 410320 betreft een va de top van de C-horizont opgeboorde schrabber. Tevens zijn is geglaazuurd steen opgeboord van rond 1600.

Ten oosten van de Zoeksestraat is waarneming 412195 gedaan. Dit betreft de vondst van 4 fragmenten van een Roodbakkerend geglaazuurde grape (1250-1500).

Onderzoeksmeldingen en waarnemingen in Archis (zie afbeelding 7)

Overzicht van de waarnemingen en onderzoeksmeldingen nabij het plangebied.

Onderzoeksmelding	Toponym	Soort onderzoek	Resultaat	Waarneming/vondsmelding
33827	Roosendaalsebaan 5	Booronderzoek	Terrein is diep verstoord.	-
26010	Sint Antoniusstraat	Bureauonderzoek	Gesteld wordt dat de archeologische verwachting laag is omdat het plangebied slechts als akker in gebruik is geweest	-
28027	Zoeksestraat	Bureau- en booronderzoek	Bodem geroerd geen vervolgonderzoek	412195
32543	Zoeksestraat	Proefsleuven	Advies: opgraving	412345
35385	Zoeksestraat	Opgraving	Huisplattegrond, restant turfvaart met resten van een houten sluisje.	421231
28070	Zoeksestraat	Bureau- en booronderzoek	De bodem is grotendeels gaaf, er zijn indicatoren aangetroffen, derhalve is een proefsleufonderzoek aanbevolen	410320

Bij het onderzoek aan de Zoeksestraat werden bij het booronderzoek grotendeels intacte podzolbodems aangetroffen.²³ Ook in de proefsleuven zijn restanten van podzolbodems aangetroffen. Er werden 40 relevante archeologische grondsporen aangetroffen bestaande uit paalkuilen, een kuil, greppels en de randzone van een turfvaart.²⁴ De opgraving die volgde bracht een huisplattegrond en een sluisje aan het licht.²⁵

²³ Van Wilgen 2008

²⁴ Van Wilgen 2009

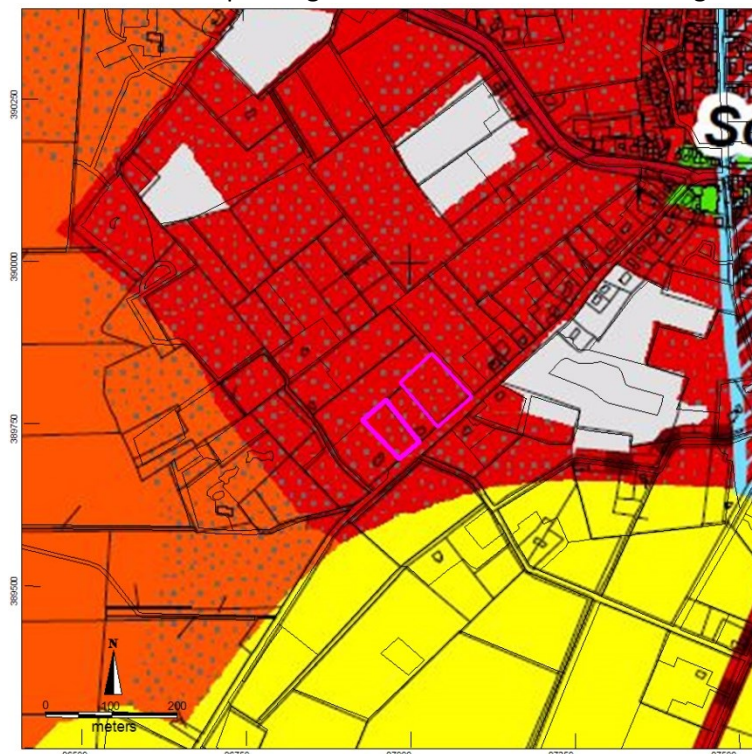
²⁵ Van Wilgen 2009

Er is contact opgenomen met de archeologische werkgroep van Schijf, dhr. Toon Naenen. De vuursteenvondsten in het gebied zijn allen in Archis vermeld. Voorheen stond ter plaatse van Hoeksestraat nr. 18 een oud boerderijtje (zie afbeelding 8, 1948 en 1968). Deze boerderij was van dhr. P. van Overveld en is begin jaren '90 van de vorige eeuw gesloopt. Het plangebied ten noordoosten van nr. 8 werd door de boerderij gebruikt voor de opslag van veevoer en veevoer in kuilbulten. De plangebieden zijn met toestemming van de eigenaar in de lente van 2014 onderzocht met een metaaldetector. Daarbij zijn geen noemenswaardige vondsten gedaan. Er heeft nog geen oppervlaktekartering kunnen plaatsvinden. De AWN-werkgroep vindt in het gebied ook wel middeleeuws aardewerk, maar dit zou ook opgebracht kunnen zijn met compost, die uit grote steden werd aangevoerd.

Dhr. Naenen, verwacht op basis van bevindingen tot nog toe, weinig van het terrein (mondelinge communicatie d.d. 23-09-2014).

Archeologische verwachtingskaarten

De Indicatieve kaart archeologische waarden (IKAW) van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed, geeft voor het plangebied een hoge archeologische verwachting. De archeologische verwachtingskaart van de Gemeente Rucphen geeft voor het plangebied een hoge verwachting (zie afbeelding 10). Deze hoge verwachting hangt samen met het voorkomen van een hoge zwarte enkeerdgrond in het plangebied. Op de hogere gronden rondom de oude akkers komen laarpodzolgronden voor met een middelhoge archeologische verwachting.²⁶

Afbeelding 10: Plangebied (paars) geprojecteerd op de verwachtingskaart archeologie van de gemeente Rucphen (legenda: oranje= middelhoge verwachting /rood = hoge verwachting; geel=lage verwachting; groen = dorpskern; stippels zijn gebieden die met veen zijn bedekt geweest).²⁷

²⁶ IDDS 2011

²⁷ IDDS 2011

4 Archeologische verwachting

Op basis van het hier uitgevoerde bureauonderzoek en op basis van het rapport erfgoedkaart van Rucphen is de volgende archeologische verwachting geformuleerd.²⁸

Archeologische resten kunnen worden verwacht, vanaf de periode dat de geologische ondergrond is vastgelegd. In het geval van dekzand is dat vanaf het begin van het Holoceen rond 11.500 jaar geleden. Binnen de het dekzand kan eventueel nog een begraven bodem voorkomen, gevormd tussen 9.000 en 10.000 jaar voor heden (Allerød-interstadiaal). In deze laag kunnen sporen uit het laat paleolithicum voorkomen, zoals vuursteen vondsten in de directe omgeving aantonen. Ook is nabij het plangebied een vuursteenvondst uit het midden-paleolithicum gevonden, hetgeen betekent dat er bewoning heeft plaatsgevonden voor de vorming van het dekzand, dus dat er bewoning plaatsvond op de lemige en soms steenhoudende afzettingen van de Formatie van Stramproy. De locatie is in theorie bewoonbaar geweest tot deze is bedekt- of omsloten is geraakt met veen. Wanneer dit gebeurd is, is niet bekend. Resten van jagers en verzamelaars worden meestal aangetroffen op dekzandkopjes of andere hoogten direct grenzend aan lager gelegen gebieden, zoals beekdalen (gradiëntzones).

Archeologische vondsten van landbouwers van vóór het tweede deel van de late middeleeuwen zijn in de directe omgeving niet bekend. Het is goed mogelijk dat het plangebied als gevolg van de veenbedekking ter plaatse of in de nabijheid, waardoor sprake was van (te) zuur grondwater, niet geschikt was voor landbouw. Waarschijnlijker lijkt het dat het gebied in gebruik is genomen net voor of tijdens de veenontginning in het gebied, waarschijnlijk vanaf circa 1350 en dat ook het plaggendek toen werd opgeworpen.

Op oude kaarten komt bebouwing voor langs de Hoeksestraat op het noordoostelijke perceel. Later verplaatst deze zich naar het perceel de Hoeksestraat nr. 18 en wordt het noordoostelijk perceel gebruik voor de opslag van veevoer in kuilbulten. Het is mogelijk dat ten behoeve van de landbouw de onderste laag van het veen, dat vaak geen goede kwaliteit turf opleverde gemengd is met de onderliggende zandlaag om een goede landbouwgrond te krijgen. De kans op het aantreffen van sporen van de turfwinning worden laag ingeschat.

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek worden de kans op het aantreffen van resten van landbouwers ouder dan de late middeleeuwen klein geacht.

Eventuele archeologische indicatoren bestaan naar verwachting vooral uit aardewerk. Deze komen voor in de top van de pleistocene ondergrond en de onderzijde van het plaggendek. Daarnaast kunnen grondsporen voorkomen. Deze worden met name in de top van de pleistocene ondergrond verwacht, maar kunnen tot op grote diepte nog voorkomen (paalkuilen, afvalkuilen en dergelijke). Sporen uit de nieuwe tijd kunnen voorkomen in het plaggendek en de top van het pleistocene zand. Aangenomen wordt dat het veen geheel verdwenen is en dat de conserveringsomstandigheden voor organische resten slecht is.

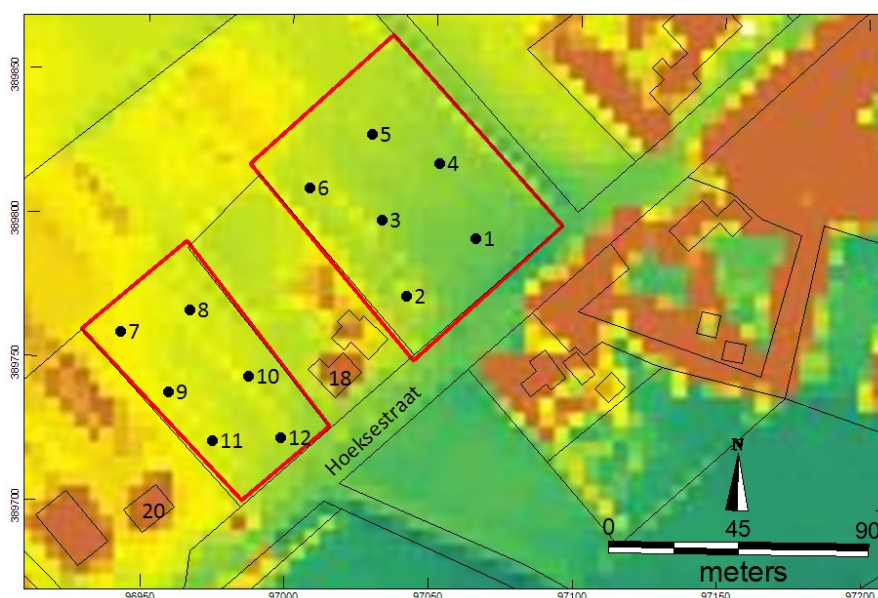
²⁸ IDDS 2011

5 Archeologisch booronderzoek

5.1 Methode

Er is een veldinspectie uitgevoerd waarbij is gelet op het voorkomen van molshopen of andere ontsluitingen waar mogelijk waarnemingen konden worden gedaan. Verspreid in het plangebied zijn twaalf boringen gezet met Edelmanboor met een diameter van 7 cm. Er is gestreefd om tot minimaal 30 cm in de C-horizont te boren. De opgeboorde grond is lithologisch beschreven conform de NEN 5104.²⁹ De niet verstoorde bodemhorizonten zijn beschreven op basis het systeem voor bodemclassificatie voor Nederland.³⁰

De archeologisch belangrijke kenmerken, zoals genoemd in de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode, zijn bestudeerd en indien aanwezig beschreven.³¹

Afbeelding 11: Ligging van de boorpunten in het plangebied (rood).

5.2 Resultaten en interpretatie

Bij de veldinspectie zijn geen bijzonderheden waargenomen in de vorm van oppervlaktevondsten, verkleuringen of anderszins die zouden kunnen wijzen op archeologische resten ter plaatse. Het boorplan is niet aangepast op basis van de uitgevoerde veldinspectie.

Bodemopbouw en interpretatie

De ligging van de boorpunten is opgenomen in afbeeldingen 11 en 12. De boorstaten zijn opgenomen in bijlage 1. De resultaten van het verkennend booronderzoek en historisch onderzoek zijn zichtbaar gemaakt in afbeelding 12.

²⁹ Nederlands Normalisatie-instituut 1989

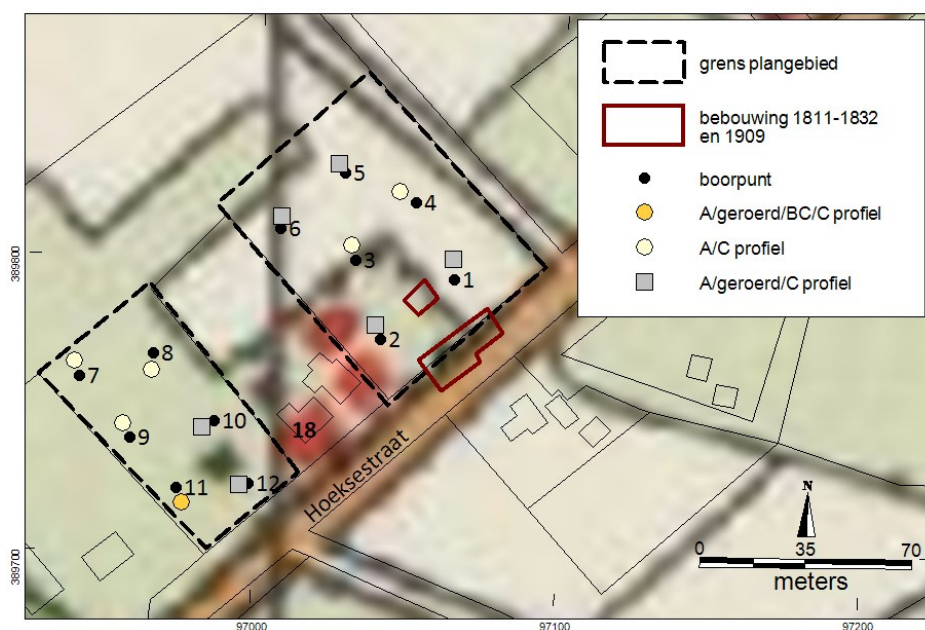
³⁰ Bakker en Schelling 1989

³¹ Bosch 2007

Tabel met de aangetroffen bodemlagen.

boring	Landbouwdek	geroerd	BC-horizont	Dekzand, matig siltig- C-horizont (oud- dekzand)	Leem (Stramproy)
1	0-100	100-180			180-200
2	0-25	25-50 50-70 opgebracht?		70-120	120-150
3	0-45			45-90	90-120
4	0-40			40-110	
5	0-70	70-80		80-130	
6	0-45	45-55		55-100	
7	0-70			70-110	
8	0-75			75-100	
9	0-80			80-120	
10	0-30	30-90		90-120	
11	0-50	50-70	70-80	80-110	
12	0-60	60-75		75-110	

In boring 1 is tot 180 cm –mv een geroerde laag opgeboord. Hieronder lag sterk zandige leem. In de onderstaande tabel zijn de resultaten per boring samengevat. De bouwvoor is steeds als zwak siltig, matig fijn, matig humeus, zand beschreven. In werkelijkheid is de korrelgrootte en het leemgehalte lastig te bepalen door de matige bijmenging met humus. De onderliggende laag bestaat uit matig siltig (lemig), zeer fijn, zand. Deze laag was plaatselijk stug. De laag kan geïnterpreteerd worden als oud dekzand. De onderste lagen zouden ook deel kunnen uitmaken van de Formatie van Stramproy. Het onderscheid en overgang tussen beide eenheden is niet altijd duidelijk waarneembaar. De leemlaag in de boringen 1 t/m 3 lijkt zeker te behoren tot de Formatie van Stramproy.

Afbeelding 12. Resultaten op een topografische kaart uit 1968.

De dikte van de bouwvoor of het landbouwdek varieert opvallend tussen minimaal 30 cm en maximaal 80 cm. Deze sterke variatie in dikte (terwijl de bovengrond weinig reliëf vertoont) kan verklaard worden door de sterk wisselende bodemverstoring binnen het plangebied (zie boringen 2, 5, 6 en 10 t/m 12). De C-horizont is zwak roestig.

Er is met uitzondering van de BC-horizont in boring 11, in het van oorsprong hogere deel van het plangebied (zie afbeelding 11) geen aanwijzing gevonden voor de aanwezigheid van podzolgronden onder het landbouwdek. Eventuele podzolgronden kunnen volledig zijn opgenomen in het landbouwdek of het kan zijn dat voor de ontwikkeling van het landbouwdek vanaf de ontginningsperiode in het plangebied beekerdgronden of moerige gronden voorkwamen.

Archeologische indicatoren

In het landbouwdek zijn enkele puinbrokjes aangetroffen in boring 9. Deze hebben geen archeologische betekenis, omdat deze met pluggen kunnen zijn opgebracht.

6 Conclusies

- *Wat zijn de aardkundige kenmerken van het (historische) landschap waarin het plangebied ligt?*
In het plangebied liggen dekzandafzettingen van het Laagpakket van Wierden op lemige afzettingen van de Formatie van Stramproy. Het geheel wordt afgedekt door een landbouwdek met daaronder, een in een groot deel van het gebied aanwezige geroerde laag. De dikte van het landbouwdek varieert sterk. Hieronder ligt in een deel van het plangebied een geroerde laag.
- *Zijn er archeologische waarden te verwachten in het plangebied?*
Door het ploegen of spitten van de bodem is deze verstoord tot in de C-horizont. Indien oorspronkelijk een podzolbodem aanwezig was, dan zijn een groot deel van de ondiepe sporen verstoord en kunnen alleen nog diepere sporen verwacht worden. De kans op grondsporen van steentijdvindplaatsen wordt derhalve klein geacht. Uit kaarten vanaf het begin van de 19^e eeuw komt in de zuidoostzijde van het plangebied, langs de Hoeksestraat een huisplaats voor. Echter juist ter plaatse van de boringen 1 en 2 is de bodem tot 180 cm respectievelijk 70 cm geroerd. Er zijn geen sporen (baksteenresten/aardewerk) van een oud erf aangetroffen. De verwachting is dat het gebruik van de grond ten behoeve van veevoeropslag en boomkwekerij de bodem sterk heeft aangetast, waarbij archeologische sporen grotendeels verloren zijn gegaan.
- *Zo ja. Wat is de aard en diepteligging van eventueel aanwezige archeologische resten?*
In de zuidoostzijde van het plangebied, langs de Hoeksestraat zijn mogelijk nog sterk aangetaste sporen van bebouwing uit de nieuwe tijd aanwezig.
- *In hoeverre worden eventueel aanwezige archeologische waarden bedreigd door de voorgenomen graafwerkzaamheden?*
Verwacht wordt dat het gebruik van de grond in de 20^e eeuw tot heden de bodem dusdanig geroerd heeft dat er geen behoudenswaardige archeologische resten in het plangebied meer aanwezig zijn, deze worden derhalve ook niet bedreigd.
- *Is een archeologisch vervolgonderzoek nodig, zo ja, welk type onderzoek?*
Een archeologisch vervolgonderzoek wordt niet noodzakelijk geacht.

7 Aanbeveling

Het wordt geadviseerd om het plangebied vrij te geven voor de toekomstige ontwikkelingen.

Ondanks dat het onderzoek zorgvuldig is uitgevoerd kan op basis van de aard van de onderzoeksmethode niet worden uitgesloten dat tijdens graafwerkzaamheden alsnog archeologische resten worden aangetroffen. ArGeoBoor wijst erop dat men bij bodemverstorende activiteiten verplicht is om eventuele vondsten en grondsporen te melden bij de Minister van OCW conform artikel 53 van de Monumentenwet uit 1988. In dit geval wordt aangeraden om contact op te nemen met de Gemeente Rucphen.

Vanuit de AWN werkgroep Schijf bestaat interesse om de toekomstige graafwerkzaamheden op het terrein te volgen. Er dient om dit mogelijk te maken contact op te worden genomen met dhr. Toon Naenen (Tel. 0165-341304/06-30332935; E-mail toonnaenen@kpnplanet.nl).

Literatuur

- Bakker, H. de & J. Schelling, 1989. Systeem van bodemclassificatie voor Nederland. Satring Centrum Wageningen.
- Boerma, J.A.K., 1992: Basisbegrippen van de bodemkunde. Rijksuniversiteit Utrecht, Vakgroep Fysische Geografie.
- Bosch, J.H.A., 2008: Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1. Op basis van de Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 5.2. Deltares-rapport 2008-U-R0881/A.
- Centraal College van Deskundigen 2013: Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 3.3.
- Nederlands Normalisatie-instituut, 1989: Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters, Nederlands Normalisatie-instituut Delft.
- IDDS 2011: Toelichting Erfgoedkaart Gemeente Rucphen. IDDS Archeologie B.V., rapport 1132, versie 1.5.
- Leenders K.A.H.W., 1989 (opnieuw uitgegeven in 2013): Verdwenen Venen. Een onderzoek naar de ligging en exploitatie van thans verdwenen venen in het gebied tussen Antwerpen, Turnhout, Geertruidenberg en Willemstad. 1250-1750. Brussel/wageningen, 1989.
- Leenders K.A.H.W., 1996. Van Turnhoutervoorde tot Strienemonde. Ontginnings- en nederzettingsgeschiedenis van het noordwesten van het Maas-Schelde-Demergebied (400-1350).
- Van Wilgen, L.R., 2008: Archeologisch Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek door middel van grondboringen kadastrale percelen I 2054 en 2057, Schijf, Gemeente Rucphen. SOB Research
- Van Wilgen, L.R., 2009: Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven Plangebied Zoeksestraat, Schijf, Gemeente Rucphen. SOB-Research projectnummer 1546-0810.
- Van Wilgen, L.R., 2009: Archeologische opgraving 'Plangebied Zoeksestraat, Schijf', Gemeente Rucphen. De Spoy van Scive. SOB Research projectnummer 1614-0905.

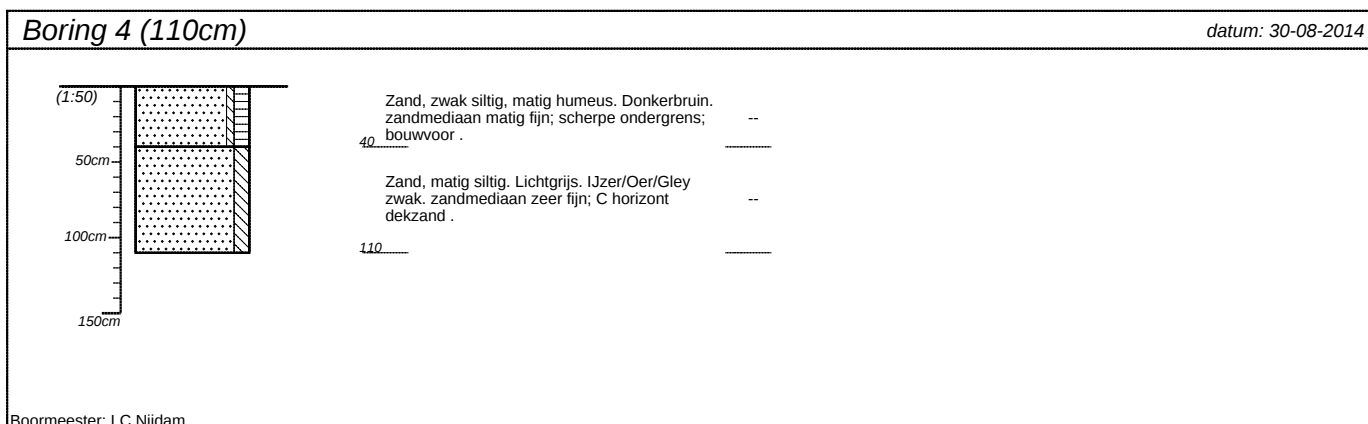
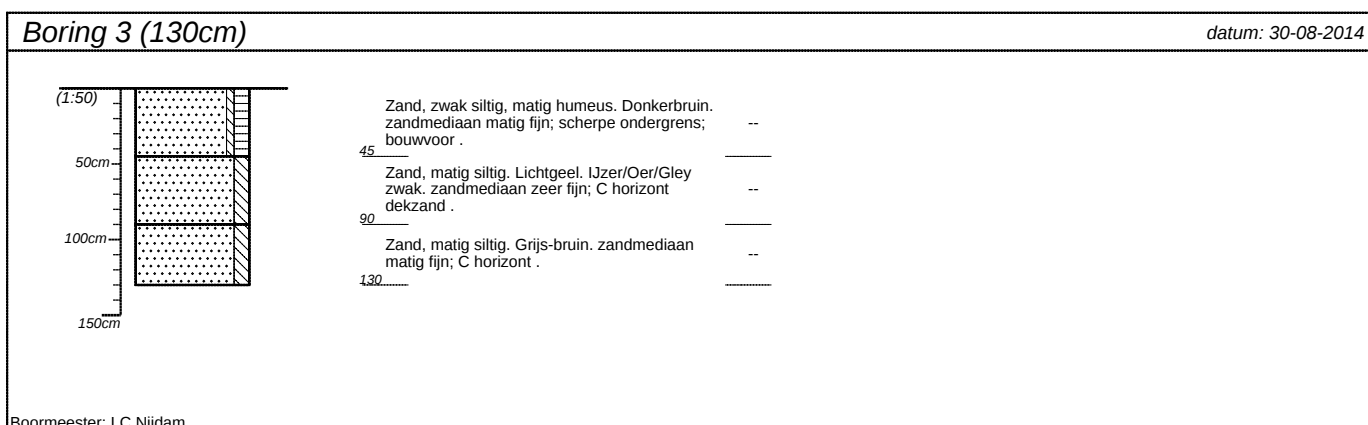
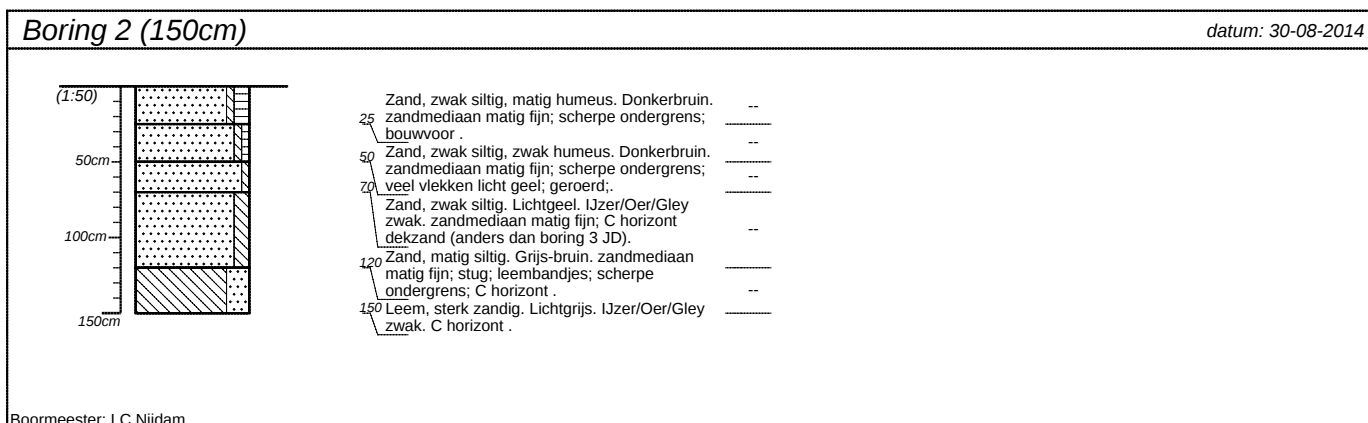
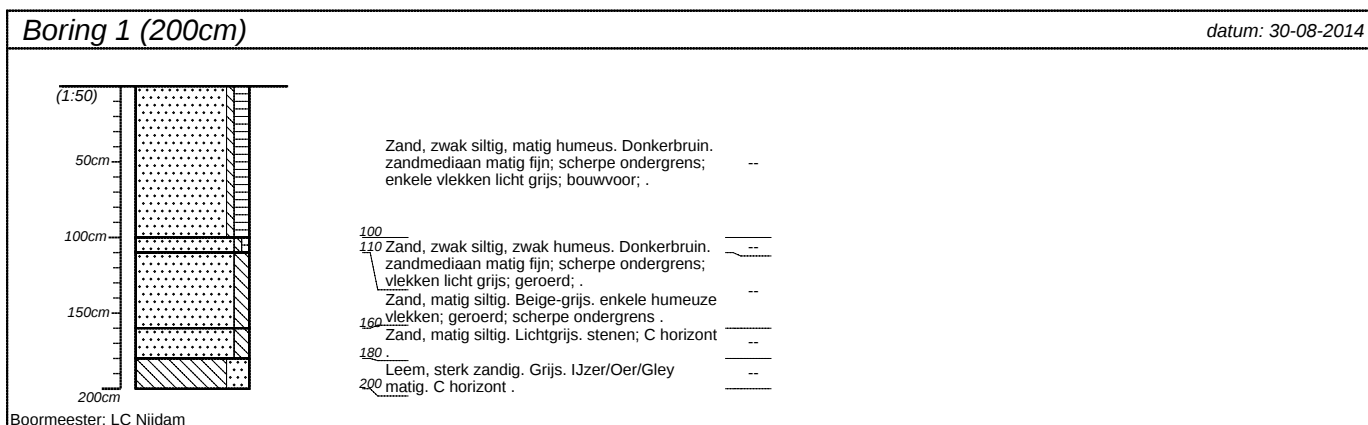
Bronnen Geraadpleegde Kaarten

- Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN-2): 2007-2012 geraadpleegd op <http://ahn.geodan.nl/ahn/#>.
- Alterra 1960-1995: Bodemkaart van Nederland digitaal 1:50.000, geraadpleegd op ARCHIS II
- Alterra 2003: Geomorfologische kaart van Nederland digitaal 1:50.000, geraadpleegd op ARCHIS II
- Archis = Archeologisch Informatie Systeem (<http://archis2.archis.nl/archisii/html/index.html>) (onder andere geraadpleegd voor de digitale bodemkaart van Alterra).
- Bureau Militaire Verkenningen 1830-1850: Topografische Militaire Kaart (nettekening) kaartnr. 49_2rd. Geraadpleegd op www.watwaswaar.nl
- Bureau Militaire Verkenningen jaargangen 1909 en 1921: Topografische Militaire Kaart Bonneblad nr. 663, Nispen. Geraadpleegd op www.watwaswaar.nl.
- Erfgoedkaarten Rucphen 2011: kaarten 1, 2, 3, 5, 6, 7.
- Kadasterkaart (minuutplan) 1811-1832: Rucphen en Vorensende, Noord-Brabant, sectie I, blad 02. Geraadpleegd op www.watwaswaar.nl
- Kadaster jaargangen 1948, 1960, 1968 en 1980: Topografische kaart 1: 25.000 kaartblad 49 F Oudenbosch/Roosendaal. Geraadpleegd op www.watwaswaar.nl
- Kadaster 2012: Topografische ondergrond van Nederland schalen 1: 10.000 en 1: 25.000. <http://www.kadaster.nl/top10nl> (open data).
- Turfdatabank 2014. Geraadpleegd op <http://gisgeoloket.provant.be/>.

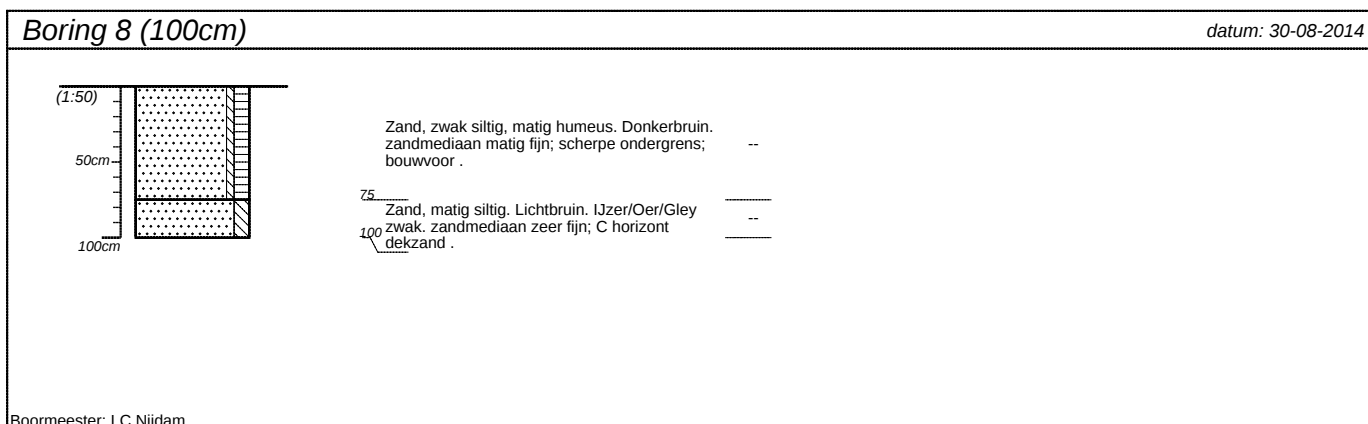
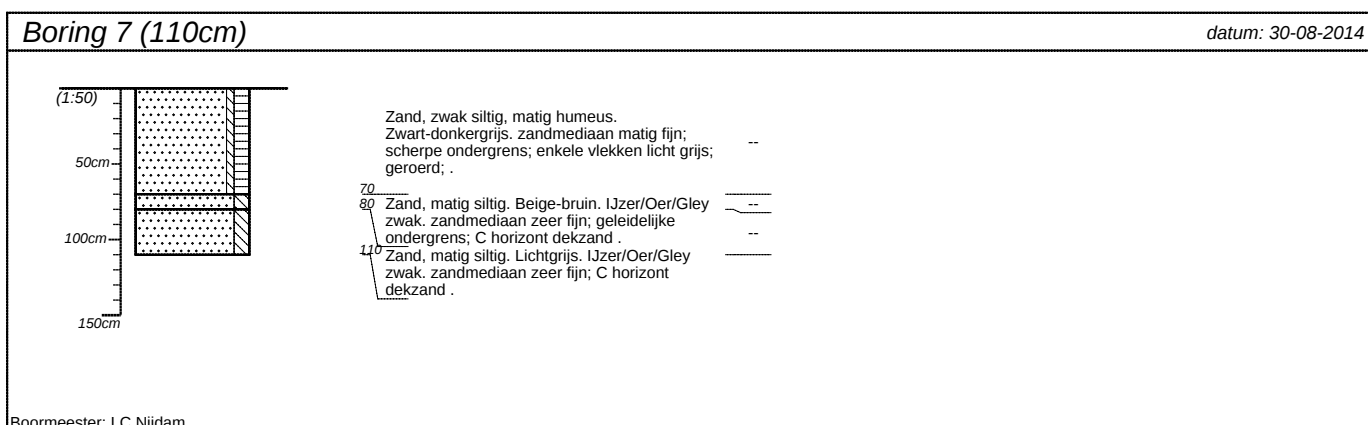
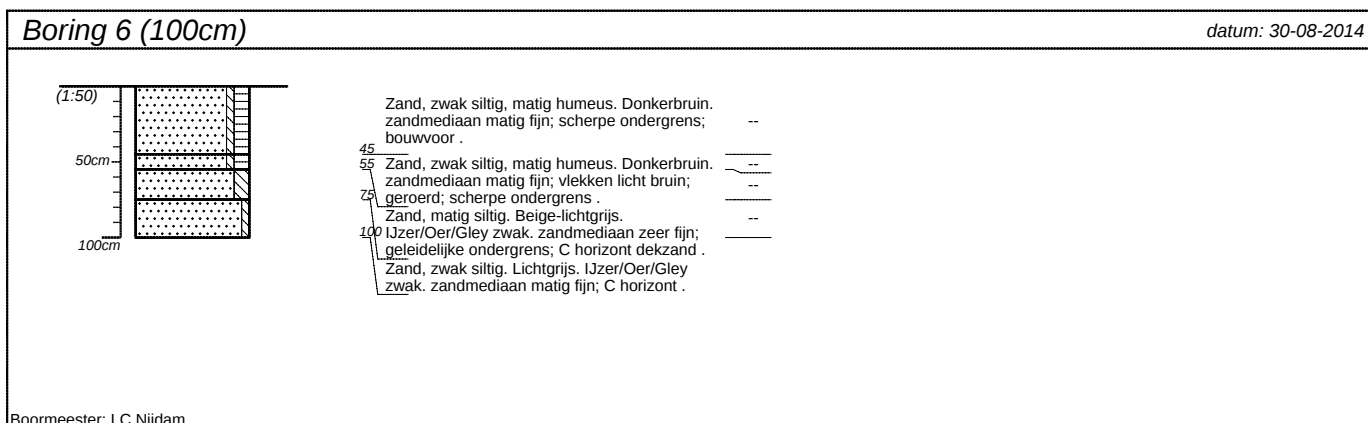
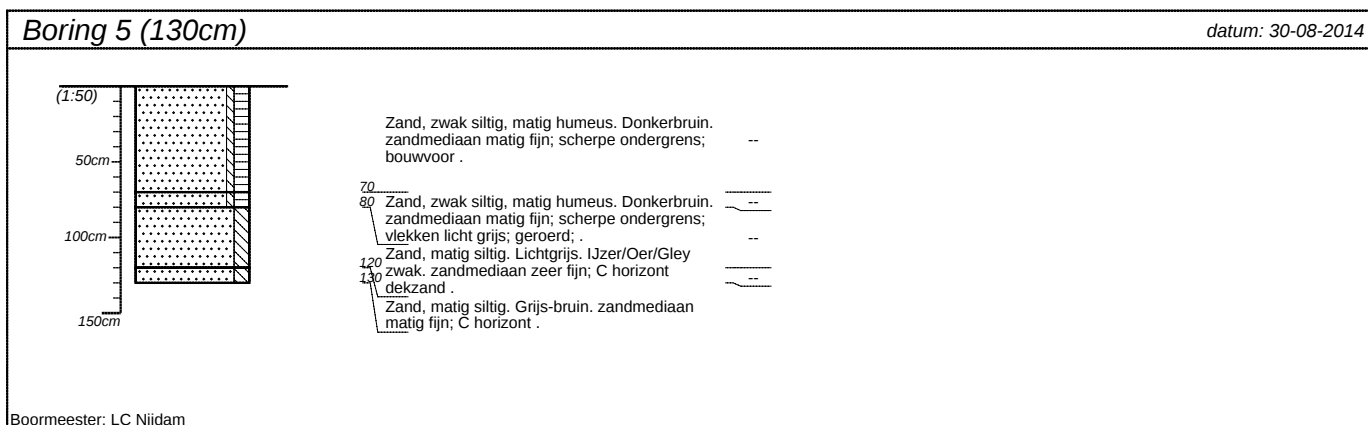
Bijlage 1. Boorstaten

Coördinaten van de boorpunten

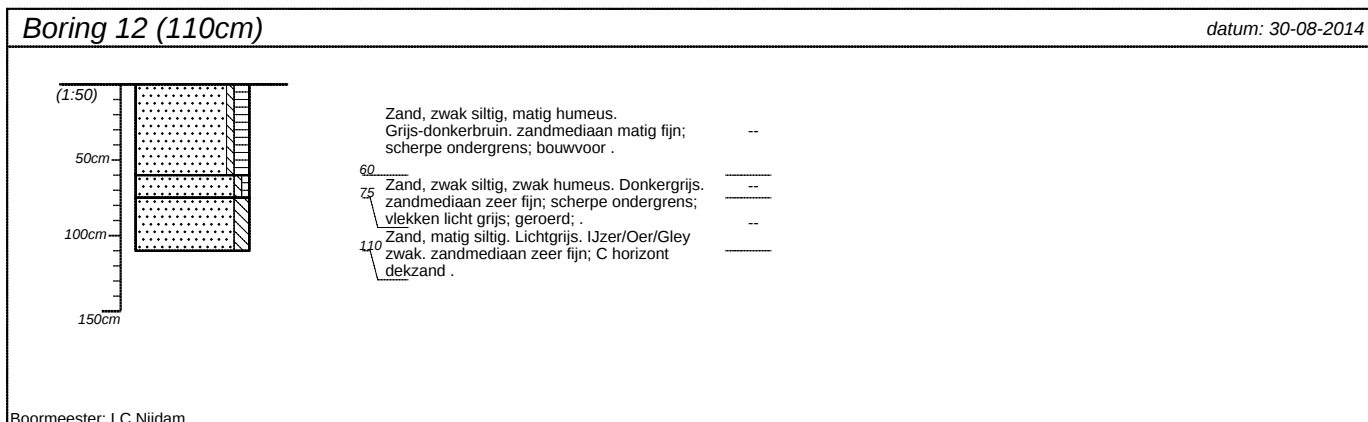
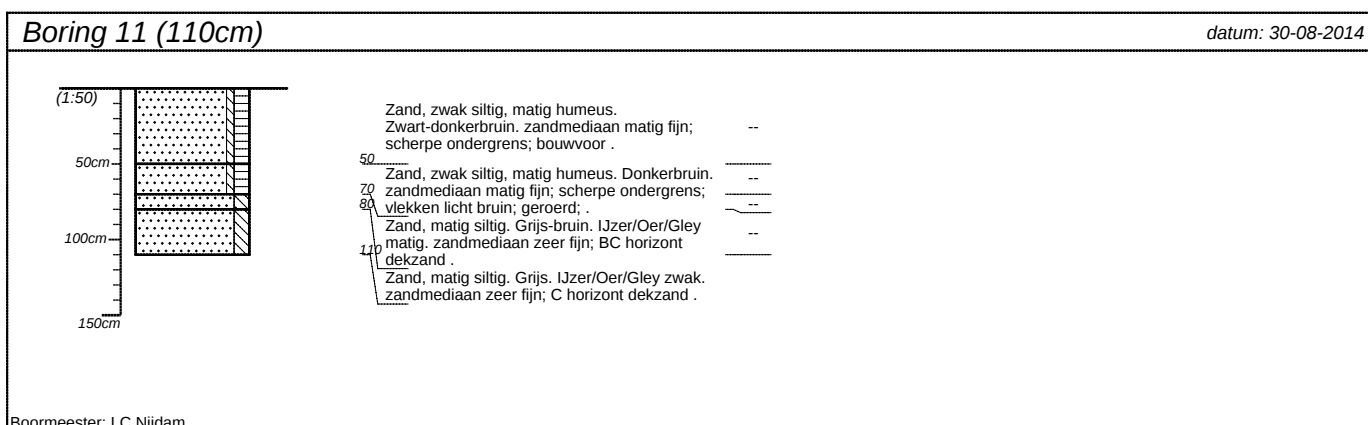
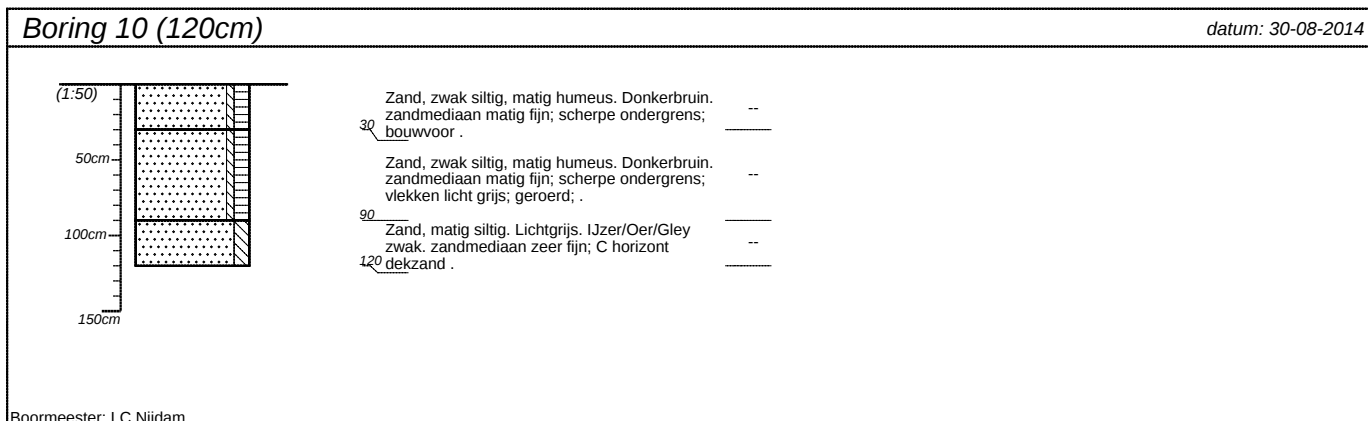
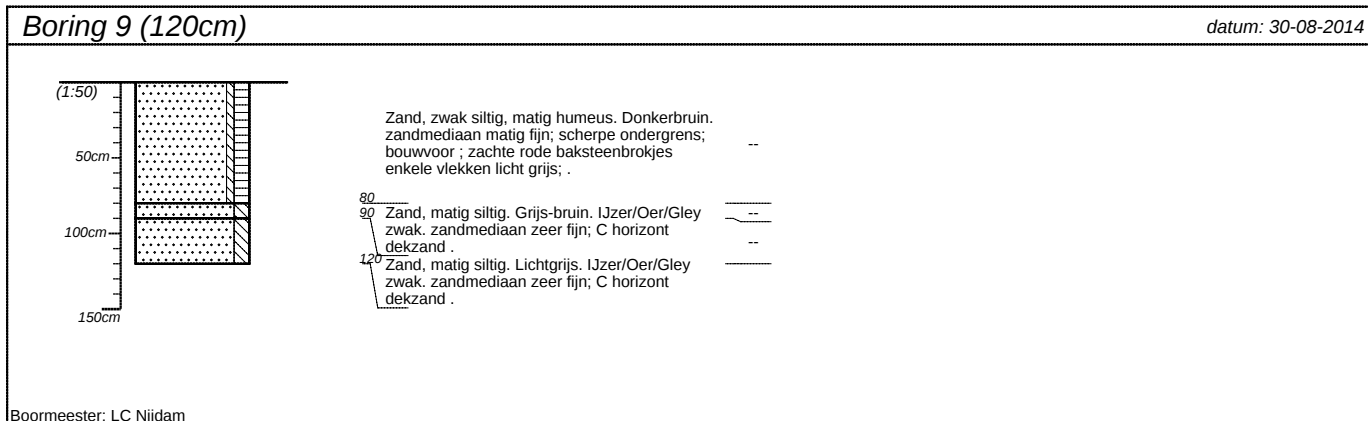
boorpunten	x-coördinaten	y-coördinaten
1	97.064,4	389.792,59
2	97.040,74	389.772,22
3	97.031,91	389.798,62
4	97.051,36	389.818,54
5	97.027,84	389.828,35
6	97.006,75	389.809,33
7	96.941,86	389.758,63
8	96.965,85	389.766,41
9	96.958,84	389.738,04
10	96.986,46	389.743,88
11	96.974,43	389.721,06
12	96.998,08	389.722,72

projectnummer OAGB.203	blad 1/3	locatieadres Hoeksestraat	
locatie			
opdrachtgever		postcode / plaats Schijf	
bureau ArGeoBoor		land	

projectnummer <i>OAGB.203</i>	blad <i>2/3</i>	locatieadres <i>Hoeksestraat</i>	
locatie			
opdrachtgever		postcode / plaats <i>Schijf</i>	
bureau <i>ArGeoBoor</i>		land	

projectnummer OAGB.203	blad 3/3	locatieadres Hoeksestraat	
locatie			
opdrachtgever		postcode / plaats Schijf	
bureau ArGeoBoor		land	